

Glaciálny relikt *Meesia triquetra* (Bryophyta) na Kubínskej holi (Oravská Magura)

Glacial relic *Meesia triquetra* (Bryophyta) on the Mt. Kubínska hoľa (Oravská Magura Mts)

¹VLADIMÍR MIGRA & ²RUDOLF ŠOLTĚS

¹Oravské múzeum, Prírodovedné oddelenie, Oravský hrad, 027 41 Oravský Podzámok
²Výskumná stanica ŠL TANAPu, 059 60 Tatranská Lomnica

During the bryological trip up to Kubínska hoľa Mt. on June 17, 1997 the authors found moss *Meesia triquetra*, the glacial relic species. Distribution of the species in Slovakia is discussed.

Oravský región (Oravská vrchovina, Oravská Magura, Oravská kotlina, Oravské Beskydy, Podbeskydská vrchovina) je z bryologického hľadiska veľmi zaujímavý, preto nie je prekvapujúce, že prvé informácie týkajúce sa oravskej bryoflóry pochádzajú už z minulého storočia (Chalubinsky 1886, Oravská Magura). Zo štyridsiatych a päťdesiatych rokov sú to potom len sporadické informácie (Šmarda 1937a, 1937b, 1948).

V šesťdesiatych rokoch sú to nielen sporadické informácie, ktoré možno nájsť v prácach Šmardu a Vaněka (1955), Šmardu (1952, 1958), Novackého (1956), ale vykonával sa už systematickejší výskum, ktorý bol orientovaný na inventarizáciu rašelinísk v okolí Sušej Hory (Peciar 1958, Jurko & Peciar 1959). Od počiatku sedemdesiatych rokov informácie o oravskej bryoflore sú už frekventovanejšie, dokladom toho sú práce Šmardu (1961), Peciara (1885, 1988), Pilousa (1988), Kubínskej (1993), a tiež známa séria prác Dudu a Váňu, týkajúca sa rozšírenia pečeňoviek v Česko-Slovensku. Z priestorových dôvodov nemožno prezentovať všetky literárne pramene, medzi najvýznamnejšie však patria práce Rybníčka a Rybníčkovéj (1965, 1972), ktorí pri štúdiu reliktných stanovišť na Orave zaznamenali celý rad zriedkavých druhov machorastov, považovaných za glaciálne relikt, napr. *Helodium blandowii* (F. Weber & D. Mohr) Warnst., *Paludella squarrosa* (Hedw.) Brid., *Calliergon trifarium* (F. Weber & D. Mohr) Kindb., *Meesia triquetra* (Richter) Angstr. a iné. V súčasnosti sa tieto lokality revidujú, výsledky revízie budú publikované.

Objektom nášho bryologického výskumu bolo nedávno znovuobjavené prechodné rašelinisko pri Puchmajerovej jazierku. Boli tu zistené dva druhy glaciálnych reliktov machorastov - *Scorpidium scorpioides* (Hedw.) Limpr. a *Meesia triquetra* (Richter) Angstr.

Fytocenologický zápis

Lokalita:

Oravská Magura, Kubínska hoľa, prechodné rašelinisko pri Puchmajerovej jazierku, 1230 m n.m., plocha 4×4 m, rovina, pokryvnosť E₁ 85%, E₀ 80%, 17. 6. 1997.

E₁: *Menyanthes trifoliata* 3, *Molinia caerulea* 2, *Drosera anglica* 2, *Carex flava* 1, *Carex panicea* 1,

Carex chordorrhiza 1, *Dactylorhiza maculata* 1, *Oxycoccus palustris* 1, *Eriophorum angustifolium* 1, *Soldanella carpatica* 1, *Pinguicula vulgaris* 1, *Carex fusca* +, *Potentilla erecta* +, *Eriophorum latifolium* +, *Luzula campestris* +, *Equisetum palustre* +, *Tofieldia calyculata* +, *Carex limosa* r.

E₀: *Meesia triquetra* -1, *Aulacomnium palustre* 10, *Drepanocladus revolvens* 3, *Calliergon sarmentosum* -1, *Scorpidium scorpioides* 5, *Tomenthypnum nitens* 20, *Sphagnum teres* 25, *Sphagnum centrale* 15, *Campylium stellatum* 2, *Sphagnum contortum* -1.

Meesia triquetra sa vyskytuje v Európe, Grónsku a v Severnej Amerike (Smith 1980). Rozšírením druhu na Slovensku sa podrobnejšie zaoberali Šoltés & al. (1998). Na Slovensku evidovali 8 lokalít, vrátane novoobjavenej lokality na slatine Šeliská vo Volovských vrchoch a publikovali tiež mapku rozšírenia. Spolu s lokalitou pri Puchmajerovej jazierku je na Slovensku evidovaných 9 lokalít machu *Meesia triquetra*, revíziou sa potvrdili len štyri lokality: rašelinisko Peciská pri Oraviciach (Podtatranská brázda), slatina na brehu Belanského potoka (Liptovská kotlina), slatina Šeliská (Volovské vrchy) a novozistená lokalita pri Puchmajerovej jazierku (Oravská Magura). Medzi nepotvrdené lokality vyžadujúce revíziu patria: Prechodné rašelinisko pri Beňadove (Podbeskydská vrchovina), pod Novou Poliankou (Vysoké Tatry), Belianske lúky (Popradská kotlina), Starobocianska dolina (Nízke Tatry) a Predná Poľana (Volovské vrchy).

Druh je zahrnutý do Červenej knihy ohrozených a vzácných druhov rastlín a živočíchov SR a ČR 4 (Váňa & Soldán 1995).

Hodnotu lokality z hľadiska genofondu machorastov zdôrazňuje najmä *Scorpidium scorpioides*. Tento mach tu zbierala Janovicová (1998) a s veľkou pravdepodobnosťou je to jediná lokalita na Slovensku.

Literatúra

- Chalubinski T., 1886: Enumeratio Muscorum frondosum Tatrensiensium. - Pamietnik fizyograficzny, 6: 1-207.
- Janovicová K., 1998: Zaujímavé bryofloristické nálezy zo Slovenska. - Bryonora, Praha, 21: 2-3.
- Jurko A. & Peciar V., 1959: Zpráva o výskume rašeliniska pri Suchej Hore na Orave. - Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot. 3/10-12: 469-508.
- Kubínska A., 1993: Zoznam machorastov z ŠPR Šútovská dolina. - Zborník Oravského múzea: 25-26.
- Novacký J. M., 1956: Európske druhy radu *Buxbaumiales* a ich rozšírenie na Slovensku. - Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., 1/3: 97-114.
- Peciar V., 1958: Niekoľko bryofloristických údajov z oravských rašelinísk a Babej Gory. - Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Comen., Bot. 2/7-9: 381 - 384.
- Peciar V., 1985: Studia bryofloristica Slovaciae XIII. Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Com., Bot. 32: 47 - 57.
- Peciar V., 1988: Studia bryofloristica Slovaciae XIV. Acta Fac. Rerum Nat. Univ. Com., Bot. 35: 37 - 46.
- Pilous Z., 1988: Výsledky bryologického výzkumu Československa (I). - Čas. Nár. Mus. Řada Přír., Praha, 157: 156 - 171.
- Rybniček K. & Rybničková E., 1965: Přechnodové rašeliníšte u Beňadova na Oravě. - Biológia, Bratislava, 5: 373-375.
- Rybniček K. & Rybničková E., 1972: Nálezy vzácných rašeliných mechorostů na Oravě. - Biológia, Bratislava, 27: 795 - 798.
- Smith A. J. E., 1980: The Moss Flora of Britain and Ireland. Cambridge.
- Šmarda J., 1937a: Příspěvek k rozšíření koprofilních mechů na Slovensku. - Věda Přír. 18: 26.

- Šmarda J., 1937b: Zajímavější nálezy mechorostů v Československu. - Věda Přír. 18: 276-278.
- Šmarda J., 1948: Mechy Slovenska. - Čas. Zem. Mus. Brno, 32: 1-75.
- Šmarda J., 1952: První doplněk k „Mechům Slovenska“. - Čas. Mor. Mus. Brno, 37: 26-31.
- Šmarda J., 1958: Doplněk k Mechům Slovenska. IV. - Biol. práce, 4/7: 7-35.
- Šmarda J., 1961: Doplněk k Mechům Slovenska V. - Biol. práce, 7/1: 47-75.
- Šmarda J. & Vaněk R., 1955: Třetí doplněk k Mechům Slovenska. - Práce II. sekce SAV, série biologická, sv. 1/9: 5-42.
- Šoltés R., Nižnanská M. & Chromý P., 1998: Finds of rare glacial relic moss species in the Volovské vrchy Hills (Slovakia). - Thaiszia - J. Bot., Košice (in press).
- Váňa J. & Soldán Z., 1995: Machorasty. - In: Kotlaba F. (ed.), Červená kniha ohrozených a vzácných druhov rastlín a živočíchov SR a ČR 4. Sinice a riasy, huby, lišajníky, machorasty. Príroda, Bratislava.

Významné dielo neznámeho botanika

Botanik August Kanitz vo svojej práci „Versuch einer Geschichte der ungarischen Botanik“ uverejnenej v časopise *Linnaea* (1864-1865: 549) píše, že Johann Nep. Schwarzmann napísal dielo „Elenchus plantarum in Comitatu Zoliensi nascentium cum observationibus“. Uvedol pritom, že rukopis tohoto diela je uložený v Maďarskom národnom múzeu. Dá sa predpokladať, že spomínaný Kanitzov údaj prevzali E. Schidlay a J. Futák: Eugen Schidlay vo svojej cyklostylovej práci „Geschichte der Botanik in der Slowakei bis zur Entstehung der Tschechoslowakischen Republik im Jahre 1918. Die Erforscher der Pflanzenwelt der Slowakei“, ktorá vyšla pri príležitosti poriadania XII. Medzinárodnej fyto geografickej exkurzie (IPE) v Československu v roku 1958; Ján Futák v príspevku „Dejiny botanického výskumu“ (Slovensko 2. Príroda, Bratislava 1972, s. 405). Tieto údaje ma podnietili, aby som v Maďarsku našiel významný rukopis diela J. N. Schwarzmann. Je to flóra Zvolenskej župy napísaná na 69 stranách, rozdelená do 24 linnéovských tried. Pri jednotlivých druhoch autor opisuje rastlinu, udáva mesiac kvitnutia jednotlivých druhov a čo je cenné, udáva aj lokality výskytu. Spolu je tu 1166 druhov rastlín, z toho je 165 kryptogamov. Rukopis flóry je uložený v Széchényiho knižnici v Budapešti a nie ako to uviedol A. Kanitz.

O autorovi Johannovi Nepomukovi Schwarzmannovi vieme iba toľko, že absolvoval filozofické štúdium v Bratislave (Kanitz) alebo na trnavskej univerzite (Futák). Roku 1804 bol komorným úradníkom v Banskej Bystrici a roku 1810 bol účastníkom na Zvolenskom panstve. Botanizoval hlavne v širšom okolí Banskej Bystrice, bol však aj v Liptove a na Kriváni. Poskytol viaceré údaje P. Kitaibelovi.

Ivan Hrabovec